



رابطه بین جو خانوادگی با زور گویی در دانش آموزان پسر

الهه انوری

گروه روانشناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران
A.amiri60@gmail.com

شهنام ابوالقاسمی

گروه روانشناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران
Dr_shahnam_abolghasemi@yahoo.com
نویسنده مسئول

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه بین جو خانوادگی با زور گویی در دانش آموزان پسر ، اجرا گردید است. پژوهش از نوع توصیفی- همبستگی و جامعه آماری پژوهش شامل کلیه ی دانش آموزان پسر مقطع متوسطه اول شهر تنکابن در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ به تعداد ۸۹۰ نفر بود . ۱۸۹ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش عبارت بود از: پرسشنامه جو خانوادگی و پرسشنامه زور گویی الی نویز. تجزیه و تحلیل داده ها به روش همبستگی و تحلیل رگرسیون و با استفاده از نرم افزار SPSS انجام گردیده است. نتایج نشان داد که بین جو خانواده با زور گویی در دانش آموزان پسر ، همبستگی منفی به میزان $(r = -0/46)$ وجود دارد که از نظر آماری معنی دار است $(P < 0/01)$.

واژگان کلیدی: جو خانوادگی، زور گویی، دانش آموزان



دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران



مقدمه

خانواده نخستین محیط اجتماعی است که کودک در آن قدم می گذارد، نقش اساسی در پدیدآیی ویژگی های فردی و اجتماعی وی دارد (یزدان پناه، حضرتی، کیانی، ۱۳۹۱) و اهمیت و نقش خانواده به عنوان اولین جایگاه اجتماعی و مهمترین عامل تعیین کننده رفتار های فرزندان بر کمتر کسی پوشیده است. ارتباط والدین و فرزندان از جمله موارد مهمی است که سالها، نظر صاحب نظران و متخصصان تعلیم و تربیت را به خود جلب کرده است. خانواده نخستین پایگاهی است که پیوند بین کودک و محیط اطراف او را به وجود می آورد (رضایی و خدا خواه، ۱۳۸۸). تحقیقاتی که در زمینه اختلال های رفتاری صورت گرفته است، اغلب این نتیجه را در برداشته که اختلال های رفتاری بیشتر حاصل نحوه ارتباط والدین با کودک است تا عوامل ارثی و زیستی و این ارتباط بسیار با اهمیت و نشان دهنده این مطلب است که عامل خانواده و خصوصاً رفتار والدین و جو خانواده در دوران کودکی نقش مهمی در بروز اختلال های رفتاری در کودکی و بزرگسالی دارد (آهنگر انزایی و همکاران، ۱۳۹۰). جو خانوادگی و شیوه هایی که والدین در تربیت فرزندان خود به کار می برند، نقش قابل ملاحظه ای در شکل گیری شخصیت و رفتار کودک دارد (زارعی، ۱۳۹۰).

زورگویی یکی از این رفتارها است که علل خانوادگی، فردی و اجتماعی در شکل گیری آن موثرند (ساداتیان، ۱۳۹۲). زورگویی هنگامی رخ میدهد که فرد برخوردار از یک امتیاز جسمی، ذهنی، یا روانشناختی، یا برخوردار از امتیازی دیگر (مثلاً تعلق به یک گروه) بدون هیچ دلیل منطقی، به شخص ضعیف تری آسیب بزند (Pontzer, 2010). زورگویی را میتوان به عنوان یک عمل منفی تعمدی نیز تعریف کرد که با هدف وارد آوردن صدمات فیزیکی و یا روانشناختی به دانش آموزان دیگری که ضعیفتر (از زورگو) هستند و نمی توانند از خود دفاع کنند، انجام میگردد (برزگر بفرویی، خضری، ۱۳۹۲). پژوهش برزگر بفرویی و خضری (۱۳۹۲) که به منظور بررسی میزان شیوع زورگویی در مدارس راهنمایی شهر یزد انجام گرفت، نشان داد که پسران بیش از دختران انواع سه گانه را مرتکب می شوند و انواع زورگویی به ویژه زورگویی های کلامی در مدارس راهنمایی شایع است. (Eskisu (2014 در پژوهشی با هدف تعیین رابطه قلدری، عملکرد خانوادگی و حمایت اجتماعی، نشان داد که دانش آموزانی که قلدر تر بودند اختلال عملکرد خانواده بیشتری داشتند و سطح حمایت کمتری را تجربه کرده بودند و در پژوهش (Cenkseven Onder, Yurtal (2008 که به منظور بررسی خانواده و نقش آن در رفتار زورگویانه یا قربانی زورگویی انجام گرفت نتایج نشان داد دانش آموزانی که قلدری و زورگویی داشتند دارای خانواده هایی با عملکرد منفی بودند. همانگونه که ذکر گردید، زورگویی یکی از مشکلات رفتاری است که بین دانش آموزان نسبتاً شیوع یافته و نیازمند بررسی و مدیریت به منظور کاهش و پیشگیری این مشکل در دانش آموزان می باشد. بنا براین باید عوامل موثر در این مشکل شناسایی و در جهت مدیریت این مشکل در مدارس مورد استفاده قرار گیرند. از آنجایی که تعاملات خانوادگی، نقش بسیار موثری در شکل گیری بسیاری از ویژگیهای رفتاری در فرزندان می شود، این تعاملها اگر به شیوه صحیح نباشد می تواند رفتارهای نامتعارفی مانند زورگویی را در فرزندان موجب شود. لذا در این راستا ضرورت دارد که عوامل خانوادگی مرتبط با زورگویی بیشتر مورد توجه و پژوهش قرار گیرد. لذا پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به این سوال است که آیا بین جو خانوادگی با زورگویی در دانش آموزان پسر رابطه وجود دارد؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه بین جو خانوادگی با زورگویی در دانش آموزان پسر، اجرا گردید است. پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی و جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان پسر مقطع متوسطه اول شهر تنکابن در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ به تعداد ۸۹۰ نفر بود. ۱۸۹ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش عبارت بود از: پرسشنامه زورگویی الی نویز: این ابزار یک پرسش نامه بیست سوالی است. برای پاسخگویی به آن آزمودنی باید هر عبارت را بخواند و سپس خود را براساس یک شاخص ۵ درجه ای از نوع لیکرت با دامنه ای از نمره ۱ (هرگز) تا ۵ (بیش از هفت دفعه) مشخص نماید. روایی و پایایی این پرسش نامه توسط مرتضایی هفتاد (۱۳۹۳) اندازه گیری و پایایی پرسش نامه زورگویی مورد تأیید می باشد آلفای کرونباخ به دست آمده ۰/۹۴۵ بوده است.



دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز



پرسشنامه خانواده (جو خانوادگی): پرسشنامه جو خانوادگی یک ابزار ۴۰ سوالی است که برای سنجیدن ادراک و استنباط شخص از میزان سلامت خانواده اصلی اش تدوین شده است. سالم ترین پاسخ هر سوال (سوال های مثبت فوق الذکر) نمره ۵ و دور از سلامتی ترین پاسخها (سوالهای منفی فوق الذکر) نمره ۱ دریافت می کنند. نمره کل یا جمع نمرات کل سوالها حداقل ۴۰ و حداکثر ۲۰۰ می شود که نمره بالاتر نشانه استنباط از سلامتی بیشتر خانواده است. مقایس خانواده اصلی با آلفای ۰/۷۵ و آلفای استاندارد شده سوال ۰/۹۷ از همسانی درونی خوبی برخوردار است. این مقیاس با همبستگی بازآزمایی دو هفته ای، در بعد استقلال از ۰/۳۹ تا ۰/۸۸ و میانه ۰/۷۷، و در بعد صمیمیت از ۰/۴۶ تا ۰/۸۷ و میانه ۰/۷۳ از یک پایایی عالی برخوردار است.

یافته ها

نتایج تحلیل داده ها در جداول زیر ارائه شده است.

جدول ۱: شاخص های توصیفی جو خانوادگی و زور گویی

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
زورگویی	۶۴/۳۲	۱۸/۳۵
جو خانواده	۸۸/۶۰	۴۲/۶۵

در جدول فوق شاخص های توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) جو خانواده با زورگویی ارائه شده است؛ میانگین زورگویی (۶۴/۳۲) با انحراف استاندارد (۱۸/۳۵) میانگین جو خانواده (۸۸/۶۰) با انحراف استاندارد (۴۲/۶۵) می باشد.

جدول ۲: مقادیر همبستگی بین جو خانوادگی با زور گویی در دانش آموزان

متغیر	۱	۲
۱. زور گویی	-	-۰/۴۶**
۲. جو خانواده		-

همانطور که در جدول مشاهده می شود بین جو خانواده با زورگویی در دانش آموزان پسر، همبستگی منفی به میزان $(r = -0/46)$ وجود دارد که از نظر آماری معنی دار است $(P < 0/01)$. بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که با افزایش جو خانواده، زورگویی در دانش آموزان کاهش می یابد.

جدول ۳ - خلاصه نتایج رگرسیون جو خانوادگی با زور گویی در دانش آموزان

مدل	ضریب غیر استاندارد (b)	خطای معیار	ضرایب استاندارد B	t	سطح معنی داری
مقدار ثابت	۶۳/۶۶	۸/۷۲		۷/۳۰	۰/۰۰۱
۱. جو خانواده	-۰/۱۲	۰/۰۴	-۰/۲۷۳	-۳/۲۴	۰/۰۰۱

با توجه به جدول ۳ جو خانواده با مقدار B استاندارد -۰/۲۷۳ - بطور معکوس بر زورگویی دانش آموزان پسر اثر داشته است؛ به عبارتی دیگر با افزایش یک واحد در جو خانواده، زورگویی دانش آموزان پسر به میزان ۰/۱۲ کاهش می یابد.



دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران



بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه بین جو خانوادگی با زور گویی در دانش آموزان پسر اجرا گردید. پس از جمع آوری داده ها تجزیه و تحلیل دادهها به روش همبستگی و تحلیل رگرسیون انجام گردید. نتایج نشان داد که بین جو خانواده با زورگویی در دانش آموزان پسر ، همبستگی منفی به میزان $(r = -0/46)$ وجود دارد که از نظر آماری معنی دار است $(P < 0/01)$. بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که با افزایش جو خانواده ، زورگویی در دانش آموزان کاهش می یابد.

در شکل گیری رفتار و دیدگاههای اجتماعی کودک، جنبه های عاطفی روابط والدین و فرزندان نقش مهمی دارد، در خانواده هایی که والدین رفتارهای محبت آمیز دارند ، معمولاً کودکان نیز با رفتارهای اخلاقی مثبت و احترام به دیگران و انگیزه پیشرفت رشد می یابند. تأثیر و نفوذ خانواده بر ابعاد مختلف رشد اجتماعی کودکان بی شمار است. خویشتن پنداری و احساس ارزشمندی خود در حال شکل گیری کودکان به شدت از نگرش های اعضای خانواده به خصوص پدر و مادر نسبت به او تأثیر می پذیرد . همچنین میزان پذیرش اجتماعی کودک از سوی همسالان و توانایی برقراری روابط صمیمانه با آنها از محیط خانوادگی او نشأت می گیرد، اگر والدین صادقانه به کودک محبت کنند و به وی اعتماد کنند، او نیز دوست داشتن دیگران و مورد علاقه دیگران بودن را یاد می گیرد (محبی نورالدین وند و همکاران، ۱۳۹۰). کودکانی که توانایی های ضروری برای کارکردهای بین فردی مؤثر را یاد نگرفته اند، پرخاشگر، تندخو و منزوی و ناسازگارند و مورد تنفر دیگران قرار گرفته و توان همکاری مؤثر با دیگران را ندارند و به شدت در معرض خطرات جسمی، روحی، اخراج از مدرسه و غیره می باشند (Ward, 2004). مک فارلین (۲۰۰۵) به نقل از رضایی و همکاران، (۱۳۸۶) در یک پژوهش بین المللی دریافت که جو عاطفی خانوادگی، پایگاه اجتماعی اقتصادی، توانایی شناختی مادر، رضایت شغلی و تحصیلات او در دانشگاه و ترجیحات اولیه برای شکل گیری خانواده با عملکرد مدرسه ای فرزندان رابطه دارند و اگر معلمان به نقش والدین در عملکرد مدرسه حساس باشند، می توانند از آنها برای بهبود عملکرد دانش آموزان استفاده کنند.

جو خانوادگی سالم به فرزندان کمک می کند که در تعاملات اجتماعی هم به شیوه های سازگاران تر تعامل کنند. این افراد کمتر از پرخاشگری و زورگویی در روابط خود استفاده می کنند و بیشتر تعامل مثبت با دیگران نشان می دهند. ولی در خانواده هایی که افراد خانواده خیلی به شیوه های سازگاران با هم برخورد ندارند و هر کس بیشتر به نفع خود عمل می کند، روابط پر تنش و آشفته است و افراد خانواده تحت فشار روانی هستند، فرزندان شیوه های سازگاران را کمتر می آموزند و در روابط با دیگران نیز نمی توانند از روابط سازگاران استفاده کنند و این می تواند زورگویی، پرخاشگری، نادیده گرفتن دیگران و حقوق آنها و بسیاری رفتار ناهنجار دیگر را همراه داشته باشد. باتوجه به نقش پر اهمیت جو خانوادگی در رفتار فرزندان پیشنهاد می شود برنامه های آموزش خانواده برای والدین و برنامه هایی نیز برای توانمند کردن دانش آموزان در ارتباط با اعضای خانواده و دیگران در نظر گرفت.



دانشگاه آزاد اسلامی
واحد یزدان



منابع

- برزگر بفرویی، کاظم و خضری، حسن. (۱۳۹۲). بررسی میزان شیوع انواع زورگویی در مدارس راهنمایی شهرستان یزد از دیدگاه دبیران. فصلنامه تعلیم و تربیت استثنایی، ۱۵، ۱۳، ۷-۲۶.
- رضایی، اکبر. خدا خواه، شبنم. (۱۳۸۶). رابطه ی بین سبک های فرزند پروری و باورهای معرفت شناختی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه. علوم تربیتی. ۲. ۵. ۱۱۷-۱۳۴.
- رضاییان، علی. (۱۳۸۸). مدیریت تعارض. مجله صادق. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع).
- زارعی، اقبال. (۱۳۹۰). بررسی رابطه ی بین شیوه های فرزند پروری والدین با ارتکاب نوجوان به رفتارهای پرخطر بر اساس مقیاس کلونینگر. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. ۱۸. ۳. ۲۲۰-۲۲۴.
- ساداتیان، سید اصغر. ۱۳۹۲. کمرویی، خجالت، ترسوئی، اضطراب و ترس از مدرسه. تهران: انتشارات ما و شما.
- محبی نورالدین وند، محمدحسین؛ مشتاقی، سعید و شهبازی، مسعود. (۱۳۹۰). رابطه ی بین جو عاطفی خانواده با رشد مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر و دختر پایه های چهارم و پنجم ابتدایی شهرستان مسجد سلیمان. پژوهش در برنامه ریزی درسی. ۳. ۲. ۸۴-۹۳.
- مرتضایی هفتادر، حسین. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر آموزش همدلی بر کاهش رفتارهای زورگویانه دانش آموزان پسر شهرستان یزد، سال تحصیلی ۹۳-۹۲. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد واحد یزد.
- یزدان پناه، محمدعلی. حضرتی، اصغر. کیانی، ستار. اشرف آبادی، مسعود. (۱۳۹۱). نقش سبک های حل تعارض والدین و سازگاری اجتماعی و شیوه های حل مسأله اجتماعی فرزندان. رفاه اجتماعی. ۱۲. ۴۷. ۲۶۷-۲۷۹.
- Calvete E. (2014). Emotional abuse as a predictor of early maladaptive schemas in adolescents: contributions to the development of depressive and social anxiety symptoms. *Child Abuse and Neglect*, 38(4): 735-746.
- Eşkisua, M. (2014). The Relationship between Bullying, Family Functions and Perceived Social Support Among High School Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 159 (2014) 492 – 496.
- Pontzer, D. (2010). A theoretical test of bullying behavior: parenting, personality, and the bully/victim
- Ward, S.M. (2004). Our children's social skills. *ERIC Digest*. ERIC Document Reproduction Service, Retrieved http://www.eric.ed.gov/ERICPortal/recordDetail?ac_cno=ED411279